

Het einde van de geheimhoudingsplicht?

Roger Dassen

Het was vroeger een van de standaardthema's op het mondelinge examen voor controleer: hoe balanceert een accountant tussen geheimhoudingsplicht en verschoningsrecht? Geen gemakkelijke casus, omdat anders dan bij veel andere beroepen die geheimhoudingsplicht kennen, de accountant geen verschoningsrecht heeft. Een ingewikkelde principiële 'spiegelfout' in onze regelgeving, die zich overigens slechts in uitzonderingssituaties manifesteert. En die ten principale de vraag oproept, hoe het zo is gekomen. De geheimhoudingsplicht maakte al in een vroeg stadium deel uit van de nationale en internationale codes voor accountants. De achtergrond is denk ik tweeledig. Om te beginnen ligt er de zorgvuldigheid ten opzichte van de cliënt, of meer precies van de 'auditee', de gecontroleerde. Als voorwaarde om de accountant toegang te geven tot de diepste inzichten en de meest vertrouwelijke documenten binnen de gecontroleerde organisatie, is het volstrekt begrijpelijk dat die gecontroleerde verwacht dat een accountant daar zeer vertrouwelijk mee omgaat, en de informatie niet beschikbaar stelt aan concurrenten of andere partijen die dergelijke informatie ten nadele van de gecontroleerde organisatie zouden kunnen gebruiken. Het ontbreken van waarborgen in dat kader kan leiden tot beperkingen in de openheid waarmee informatie met de accountant wordt gedeeld en is daarmee ook maatschappelijk relevant, aangezien dit verband houdt met de effectiviteit en de efficiency waarmee een controle wordt uitgevoerd. De tweede reden is de zorgvuldig-

Prof. dr. R. J. M. Dassen is bestuursvoorzitter van Deloitte Nederland en tevens hoogleraar Auditing aan de Vrije Universiteit

heid tegenover diverse stakeholders. Zo zouden stakeholders benadeeld kunnen worden wanneer de accountant een informatievoorsprong zou kunnen geven aan een individuele stakeholder dan wel een groep van stakeholders, bijvoorbeeld door een externe financier te tippen over iets waarvan aandeelhouders nog geen weet hebben. De achtergrond van het niet toekennen van verschoningsrecht aan de accountant is waarschijnlijk gelegen in het feit, dat een accountant, anders dan een arts, advocaat of priester, niet een bijdrage levert aan een cliënt die van essentieel belang is vanuit het fundamentele recht van ieder mens. Het fundamentele recht van ieder mens op medische, juridische of geestelijke zorg mag niet gecompromitteerd worden door mogelijke zorgen over gebrek aan vertrouwelijkheid als gevolg van die dienstverlening, en naar mijn mening is terecht geoordeeld dat de dienstverlening door een accountant niet in dat rijtje thuis hoort.

De laatste tijd ontstaan steeds meer fundamentele vragen rondom de geheimhoudingsplicht, hetgeen met name relevant is nu de laatste hand wordt gelegd aan de nieuwe gedragscode voor accountants. Laat ik het spanningsveld toelichten aan de hand van een drietal voorbeelden. Mede naar aanleiding van het onderzoek naar de HBO-fraude, is recent discussie gevoerd over de vraag of de geheimhoudingsplicht ook geldt in situaties waarin de overheid inzage wil hebben in de werkzaamheden en bevindingen van accountants in vraagstukken rondom de rechtmatigheid van de besteding van publieke middelen. Op zichzelf een interessant vraagstuk, waarin het maatschappelijke belang van het inzicht ten behoeve van de minister in bevindingen van de accountant moet worden afgewogen tegen de schade die het gevolg is van de onderkenning dat informatie die met de accountant wordt gedeeld beschikbaar kan komen aan de overheid, in haar controlerende taak in de hoedanigheid van verstrekker van publieke middelen.

Dat uiteindelijk de balans uitslaat naar het eerste lijkt mij niet onredelijk, en lijkt ook doorvertaald te worden in de relevante gedragslijnen op dit punt.

Een tweede vraagstuk waarin geheimhouding aan de orde is, is de rol van de accountant in de algemene vergadering van aandeelhouders. Door die rol in feite te beperken tot het doen van mededelingen over de (hoofdpijnen van de) controleaanpak alsmede de strekking van de verklaring is die rol een beetje een wassen neus geworden. Voor datgene waar aandeelhouders daadwerkelijk in zijn geïnteresseerd, namelijk de 'hardheid' van bepaalde posten, of de inhoud van management letter dan wel verslag aan de raad van commissarissen, klopt men tevergeefs bij de accountant aan. De vraag is of dat erg is. Immers, de traditionele gedachtegang is dat het aan de ondernemingsleiding dan wel de commissarissen is om dergelijke bevindingen publiek te maken. Maar het is ongewis of aandeelhouders daarmee genoeg nemen, te meer daar zij in de accountantsbenoeming in de vigerende corporate governance-code een belangrijke rol hebben gekregen. En hoe verhoudt zich die rol tot de zeer beperkte wijze waarop accountant en aandeelhouders met elkaar communiceren?

Een derde vraagstuk rondom geheimhouding speelt wanneer het functioneren van een accountant in een bepaalde casus publiekelijk ter discussie komt te staan. Onder verwijzing naar de geheimhoudingsplicht moeten de accountant of diens woordvoerder in de pers vaak volstaan met 'geen commentaar', zoals bekend niet bepaald het meest krachtige statement om in de publieke opinie het vertrouwen te wekken dat de betreffende accountant adequaat heeft gehandeld. En waar wij uit onderzoek weten, dat de accountant in de pers eigenlijk in hoofdzaak aan bod komt als 'action hero' dan wel als 'verdachte' in een publiek schandaal, klemmt het, ook voor de reputatie van het gehele beroep (hetgeen wederom een element van maatschappelijk belang inhoudt), wanneer geen klare wijn kan worden geschonken over de daadwerkelijke rol van de betreffende accountant in een bepaalde casus.

Deze voorbeelden geven wat mij betreft aan dat het vraagstuk van de geheimhoudingsplicht aan evaluatie toe is. In de huidige regelgeving, en naar verwachting ook nog in de nieuwe gedragscode, wordt het element van vertrouwelijk nog tamelijk dogmatisch benaderd. Alleen onder bijzondere omstandigheden mag van deze vertrouwelijkheid worden afgeweken, met name wanneer de opdrachtgever toestemming geeft, dan

wel wanneer openbaarmaking wettelijk is verplicht. Veeleer zou naar mijn mening gekozen moeten worden voor een benadering waarin het maatschappelijke belang de doorslag geeft. Ofwel, een benadering waarbij vertrouwelijkheid in beginsel is gewaarborgd, tenzij 'het maatschappelijke belang' zich daartegen verzet. Waarbij in de afweging van het maatschappelijke belang overigens de twee in de aanhef genoemde oorspronkelijke beweegredenen achter de geheimhoudingsplicht moeten worden betrokken. Ik realiseer mij dat een dergelijk uitgangspunt vager is dan het huidige, en dat er behoefte zal ontstaan aan aanzienlijk meer guidance. Maar het doet meer recht aan de maatschappelijke verantwoordelijkheid van de accountant en is ook meer in lijn met de moderne opvattingen over de positie van de externe accountant binnen het corporate governance-speelveld! ■